

Toespraak viering 1700 Nicea – Rijnsburg 25 september 2025

Drs. Dick Dreschler – ‘God uit God, Licht uit Licht’ in de geloofsbelijdenis van Nicea

Beste mensen,

Het gedeelte waar ik vanavond met jullie bij stil wil staan, is het gedeelte uit de geloofsbelijdenis van Nicea waarin staat dat Jezus ‘God uit God, Licht uit Licht, waarachtig God uit waarachtig God’ is. Daarmee komen we bij de kern van de Godsleer. Iets waar we alleen met heel veel bescheidenheid over kunnen spreken. We moeten oppassen voor speculatie, want helemaal doorgronden en begrijpen kunnen we het niet. Ons spreken is een menselijk spreken, spreken met een beperkt verstand. Des te meer ontzag kunnen we hebben voor al die bisschoppen die in aanwezigheid van Keizer Constantijn de Grote toch hierover hebben gesproken. Veel theologen in onze tijd noemen die tekst van Nicea maar Grieks-denken en orthodox spreken. Toch heeft men maar niet gezegd: ‘vrede, lieve mensen’, maar men heeft er tot het eind toe over gestreden. Waar de kern van de leer aangetast wordt is de mens geroepen hierover te spreken, moeten we in elke tijd Gods naam belijden (K. Barth, Dogmatik im Grundriss, 1947). We mogen daar dankbaar voor zijn, dat ze opkwamen voor het evangelie. Waarom was dat dan toch belangrijk? Met de vraag wie Jezus Christus precies is gaat het over onze redding en verlossing. Als Jezus slechts een afgezant is van God, hoe goddelijk ook, kunnen we dan wel door Hem verlost worden?

Laten we eerst kort stil staan bij Arius. Hij werkte in Alexandrië in Egypte, leefde van 256-336. Arius heeft als centrale tekst Spreuken 8:22: *‘De Heer heeft mij vóór al het andere geschapen, toen zijn scheppingswerk begon was ik zijn eersteling.’* Het is duidelijk dat het hier over de Wijsheid gaat. Jezus is de wijsheid van God. Volgens Arius zou Jezus niet al van eeuwigheid God zijn, maar later door de Vader geschapen zijn. God zou Hem gemaakt hebben uit niets, nadat Hij daartoe besloten had, in de tijd. Wel voor alle andere dingen. Maar Hij is niet zo eeuwig als de Vader, en dus geen eeuwige God. Hij is een voorbeeld, als Hij tot God kan komen, moeten wij Hem navolgen en kunnen we zo ook tot God komen. Alle nadruk komt op onze heiliging. Zo wordt uiteindelijk de eeuwige godheid van Christus ontkend. Wij belijden met de kerk van alle tijden dat Jezus God uit God is, maar door de Joden werd Hij daarom afgewezen. Maar niet alleen de Joden, ook de Grieken met wie Paulus discussieerde geloofden niet dat de man uit Israël, die gestorven was aan het kruis: de Heer kon zijn. Daarmee is het een uiterst actueel onderwerp. Wie in gesprek raakt over het christelijk geloof, met Joden, met Jehovagetuigen, met mensen die niet geloven, maar in deze tijd ook met Moslims, die zal al snel tot de kern van het geloof doordringen: geloof je werkelijk dat Jezus, die op aarde geleefd heeft, echt God is? Of is Hij ook slechts een schepsel? Waarbij moslims soms het misvormde beeld geven dat God dan we met iemand gemeenschap gehad moet hebben, wil Hij een zoon voort kunnen brengen. Hoe leg je nu uit dat Jezus echt God is,

en dat toch tegelijk God één is, Vader, Zoon en Heilige Geest. Dat Hij eeuwig uit de Vader geboren is, zonder dat Hij geschapen is?

Origenes had daarentegen een eeuw voor Arius al in Alexandrië de leer over de eeuwige Godheid van de Zoon onder woorden gebracht. Hij sprak over de eeuwige generatie van de Zoon. De Zoon komt al van eeuwigheid voort uit de Vader. Zoals in het evangelie van Johannes beschreven wordt met de term 'Het Woord'. *In het begin was het Woord, en het Woord was bij God en het Woord was God. In het Woord was het leven en het leven was het licht voor de mensen. Het licht schijnt in de duisternis en de duisternis heeft het niet in zijn macht gekregen.* Woord en God worden hier van elkaar onderscheiden, maar tegelijk ook vereenzelvigd (Van den Brink, Chr. Dogmatiek, pag. 366)

Athanasius heeft de leer van Arius onder woorden gebracht, en vervolgens ook weerlegd. Tijdens het concilie was hij nog diaken, maar later heeft hij dat nog duidelijker in zijn boeken onder woorden gebracht. Wel honderd keer kun je lezen dat hij zegt: de Zoon komt werkelijk uit het wezen van de Vader voort. En om uit te drukken dat de Zoon één van wezen met de Vader kan zijn, uit Hem voortkomt, geboren wordt, maar zonder dat dat later in de tijd gebeurt, of dat de Vader daarmee iets prijsgeeft of de zoon niet eeuwig God is, gebruikt hij ook het beeld van het licht.

Wanneer wij naar de zonnestralen kijken, dan zien we daarmee het licht van de zon. We weten dat de zon de stralen uitstraalt. De zon kan niet een zon zijn, zonder zijn lichtende stralen te geven. De zon verliest niet aan kracht, en het licht blijft van de zon uitgaan. Zo is Jezus het licht uit licht, God uit God. Een ander beeld is het beeld van een stromende bron. De bron die levert het water, zonder bron geen water, zonder water geen bron. Als uiteindelijk de zon wel zijn kracht zou verliezen, zouden we met een gedoofd licht te maken hebben. Een licht kan alleen licht zijn als het licht uitstraalt anders zou het geen licht zijn. Het zijn menselijke beelden, maar het geeft goed weer hoe God de Vader en de Zoon constant aan elkaar verbonden zijn en niet aan kracht inboeten.

Daarbij is het beeld van de Vader en Zoon ook beperkt. Normaal word je Vader, en wordt de zoon op een gegeven moment zelfstandig. Maar de relatie van God de Vader en de Zoon is een eeuwige relatie die altijd hetzelfde blijft. Een constante wisselwerking. Een beeld dat helemaal past bij de drie-eenheid. God is geen statische, geïsoleerde God, die niet mee zou kunnen delen. Dan krijg je een afstandelijke God, dan krijg je een lamp die onder een deken is gestopt. God genereert, God stroomt over van liefde. Binnen de heilige dans van de drie-eenheid, maar daarbuiten ook naar ons toe. Zo wil Hij die liefde delen. Zo is het licht ook in de duisternis van de wereld gaan schijnen.

Nu gelooft Arius ook dat Jezus aanbeden mag worden. Dat we Hem moeten volgen. Maar als Jezus niet echt God is, heeft hij niet de kracht om als God onze zonden te dragen. Wanneer Hij onze verlosser wil zijn, dan moet hij echt mens zijn, maar tegelijk moet hij dan ook echt helemaal God zijn. Het is niet genoeg als hij een lichtend voorbeeld is, een voorbeeld die door God in het licht is gezet. Iemand gebruikte het

voorbeeld: dan is het alsof we als mensen zondig waren geworden, niet meer met God verbonden, dat zeg maar onze accu kapot is. En dat we dan met de accu van de buurman het probleem van de zonden proberen op te lossen. Een accu raakt ook weer leeg, daar kun je niet alle mensen mee uit de problemen helpen. Wat we nodig hebben is om zelf op het netwerk, op de eeuwige kracht van God aangesloten te worden. Jezus is werkelijk God: licht uit licht, God uit God. Door zijn kracht hoeven we niet te twijfelen of de verzoening groot genoeg is om heel de mensheid te redden! Zo kan waar worden wat in 2 Kor 5:19 staat: God heeft in Christus de wereld met zichzelf verzoend.

In plaats van het beeld van licht zou je ook het beeld vuur kunnen gebruiken. Het is alsof je met vuur vuur aansteekt. Samen is dat vuur en blijft dat vuur. Zo is de zoon eeuwig verbonden met de vader, komt uit zijn wezen voort.

Jezus is de wijsheid van God, het Woord van God. Het Woord is misschien nog wel een goed voorbeeld om het uit te leggen: met dat Jezus voortkomt uit de Vader verliest God niet aan kracht. God genereert eeuwig. Zoals wij onze wijsheid en woorden vormgeven, zo hoort het Woord van God ook helemaal bij God. Met dit verschil dat wij de woorden moeten spreken of opschrijven. Terwijl ze bij God al in eeuwigheid bestaan en steeds uit hem voortkomen.

Zo is de Vader de eeuwige zender en de zoon degene die eeuwig gezonden is. Jezus bewijst zich als de gehoorzame als de eeuwige God. Hij luistert naar de Vader. Hij volgt Hem altijd. Zo is Hij gekomen voor ons heil, als echt God, mens geworden.

De geschiedenis van het dogma is boeiend, niet alleen omdat je met woorden iets onder woorden probeert te krijgen, maar je probeert te naderen tot het mysterie van God. Het is belangrijk omdat de dwaling weerlegd moet worden. Dwaling die ertoe leidt dat we toch te veel op onszelf teruggeworpen zouden worden als Jezus niet werkelijk God zou zijn. Dan zouden we tekortdoen aan de verzoening. Maar nee: Jezus is maar niet later uit de wil van God voortgekomen, Hij is eeuwig uit God voortgekomen. Hij is zelf God. God uit God, licht uit licht. Wanneer we het avondmaal vieren herdenken we niet de dood van een bijzonder mens, maar herdenken we in dat brood en in de wijn, hoe Hij die licht uit licht is, tot ons behoud en tot onze verlossing mens geworden is en zijn leven aan het kruis gegeven heeft. Zo dicht bij ons is die eeuwige God willen komen. Laten we voorzichtig zijn in ons spreken, maar nadrukkelijk spreken en tot de lof op God komen. Om het met het klein gloria te zeggen:

Eer aan de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.

Zoals het was in het begin, en nu en altijd en in de eeuwen der eeuwen. Amen

Dank voor jullie aandacht.